

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeğinin (TCEÖ) Geliştirilmesi

Development of Gender Equality Scale

F. Dilek Gözütok, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, dgozutok@hotmail.com

Çetin Toraman, Keçiören Rehberlik Araştırma Merkezi, toramanacademic@gmail.com

Tuba Acar-Erdol, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, tubaacarerdol@nevsehir.edu.tr

ÖZ. Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda görüşlerini belirleyebilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmektir. 45 madde olarak hazırlanan deneme formunun uygulaması sonucunda geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılarak iki faktörlü 13 maddeli Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği (TCEÖ) son halini almıştır. Faktörlerden biri “erkeği üstün gören anlayışa (EÜGA)” ilişkin bilgi verirken; diğer faktör “kadını erkeğe bağımlı kılan anlayışla (KEBKA)” ilgili bilgi sağlamaktadır. Cronbach Alpha iç tutarlılık güvenirlik düzeyi 0,889 olarak belirlenmiştir. Analizler sonucunda TCEÖ’nün alanda yapılacak çalışmalarda veri toplamak amacıyla kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir araç olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Toplumsal Cinsiyet Ölçeği, Geçerlik ve Güvenirlik, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kadın Erkek Roller

ABSTRACT. The purpose of this study was to develop a valid and reliable scale that could determine the views of high school students upon the gender equality. As result of performing the trial form prepared as including 45 items, two-factor 13-item Gender Equality Scale (GES) took its final form carrying out validity and reliability studies. Whereas one of the factors provided information on “understanding that considers male as superior” (UtCMS), the other factor provided information on “understanding that subjects females to males” (UtSMF). Cronbach Alpha internal consistency reliability level was determined as 0.889. As result of the analyses, GES was proved to be a valid and reliable tool that was possible to be used for collecting data in the studies to be carried out in the literature.

Keywords: Gender Scale, Validity and Reliability, Gender Equality, Roles of Woman and Man

SUMMARY

Purpose and Significance: The problem of equality has become a problem of value and principle regarding the individuals and societies as of the existence of humankind. Gender means social structuring of the qualities such as the roles and norms related to males and females, and the relationships between female and male groups. Unfortunately, several cultures popularize the biological discrimination between female and males transforming them into a network of common beliefs and implementations that penetrated into any areas of human activities. In this sense, gender differences emerge. And gender differences create gender stereotypes. The differences arisen from gender have been perceived as the differences arisen from sex through the internalization of gender stereotypes by the individuals. Another fact that creates the gender is gender roles. Each society encumbers different roles and responsibilities to females and males. Gender roles include the expectations related to sex societies define and assume females and males to fulfill. Getting rid of gender roles and gender stereotypes is the fundamental step for providing the gender equality. It was considered in this research that developing a new valid and reliable scale would be appropriate in order to take the opinions of high school students related to gender equality regarding the cultural aspects of the Turkish society. The basic purpose in this research was to determine the technical properties of Gender Equality Scale (GES) prepared to be performed to the high school students.

Methodology: The research was carried out on descriptive style. Within the scope of the research, it was predicated to develop a scale that could determine the views of high school students upon gender equality (GES), and to carry out a pre-implementation and describe the technical properties (validity and reliability) of the scale. The data were obtained from exploratory factor analysis group including 396 high school students and confirmatory factor analysis group including 265 high school students. Obtained data were transferred into IBM-SPSS 22, AMOS 22, and LISREL 8.8 programs. In order to determine the validity and reliability of GES, techniques such as Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) test, Bartlett Sphericity test, Varimax rotation, Cronbach Alpha reliability coefficient, and confirmatory factor analysis were used.

Results: In principal components analysis, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) test that determined whether the data set was appropriate for being included in factor analysis or not and Barlett Sphericity test that provided similar information were carried out. In the research, KMO value was determined as 0.992. This value's being at least over 0.50 proved that the data set was appropriate for the factor analysis. Barlett test result was found as $X^2=2072.965$; $SD=78$ ($p<0.01$). Significance of the value obtained as result of Bartlett test revealed that factor analysis was possible to be performed. After the analysis, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 13, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 30, 31, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40 and 42 numbered items with total item correlation below 0.300 and provided little contribution to the scale were excluded. Seven and 29 numbered items created a dimension. Because each sub-dimension had to include at least three items, these two items creating a different sub-dimension were also excluded from the scale. So that 32 items were excluded from the scale; and final form of the scale included 13 items. These 13 items had a two-factor (sub-dimensional) structure. Whereas one of the factors provided information on "understanding that considers male as superior" (UtCMS), the other factor provided information on "understanding that subjects females to males" (UtSMF). General Cronbach Alpha internal consistency reliability level was determined to be 0.889. it was specified that Cronbach Alpha reliability coefficient of the first factor was 0.882, and the Cronbach Alpha reliability coefficient of the second factor was 0.701. For the scales, reliability coefficient values over 0.70 were accepted to be high reliability. These sub-scales had high reliability level. Furthermore, these two sub-scales were Likert-type summated sub-scales in terms of scoring. Confirmatory factor analysis results had a quality confirming the obtained two-factor structure.

Discussion and Conclusions: In developed scale, 30 items with low total item correlations and 2 items that created factors alone were excluded. So that, totally 32 items were excluded from the scale. The rest 13 items in the scale were determined to create two sub-dimensions (factors) with a reliable and valid structure. New sub-dimensions were re-numerated and renamed. The first dimension was named as "Understanding that Considers Male as Superior" (UtCMS). This dimension included 1, 6, 7, 9, 10, 11, 12, and 13 numbered items. The second dimension was named as "Understanding that Subjects Females to Males" (UtSMF). This dimension included 2, 3, 4, 5, and 8 numbered items. Scale development studies required time, cost, and effort. For that reason, studies were mostly carried out with number-limited groups. Therefore validity and reliability analyses were performed on these groups. Use of the scale in different groups and renewing of validity-reliability studies could be suggested. So that validity-reliability evidences of the scale will increase. This scale developed on gender equality could be suggested to be used together with other scales developed on gender equality similarly,, and the results could be evaluated. In this way, more evidences related to the employability of the scale could be obtained.

GİRİŞ

Eşitlik sorunu, insanlığın varoluşundan bugüne, bireyleri ve toplumları ilgilendiren bir değer ve ilke sorunu olmuştur. Toplumsal eşitsizlikler ve varolan eşitsizlik biçimleri o kadar yaygındır ki, artık eşitsizliğin kaçınılmaz olduğu düşüncesi doğal bir şekilde içselleştirilmiştir. Eşitsizliğin değişmezliği önyargısı her toplumda kabul görmüştür (Küçük, 2003). Irka, dine, etnik kimliğe, cinsiyete, cinsel yönelime vb. dayalı eşitsizlikler yaşanmaktadır. İnsanlığın yarısını kadınlar ve diğer yarısını erkekler oluşturduğu için en yaygın yaşanan eşitsizlik; toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliktir.

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeklere ait; roller, normlar ve kadın ve erkek grupları arasındaki ilişkiler gibi niteliklerin sosyal yapılanması anlamına gelmektedir (Dünya Sağlık Örgütü [WHO]). Toplumsal cinsiyetin, cinsiyetten farkı; cinsiyet, biyolojik olarak belirlenirken, evrenselken ve değişmezken, toplumsal cinsiyet, sosyal olarak belirlenir, kültürden kültüre ve toplumdan topluma değişebilir.

Kadınlar ve erkekler arasında pek çok farklılık bulunmaktadır. Bu farklılıkların bazıları cinsiyetten kaynaklanırken; çoğunluğu toplumsal cinsiyetten kaynaklanmaktadır. Kadınlar ve erkekler arasındaki biyolojik farklılıklara cinsiyet farklılıkları denir (Dökmen, 2014). Cinsiyetten kaynaklanan farklılıklara, erkeğin sakalının olması, kadının olmaması; kadının çocuğunu emzirebilmesi erkeğin emzirememesi gibi özellikler örnek gösterilebilir. Bu farklılıklar zaman içinde

değişim göstermeyen ve tüm toplumlarda aynı olan farklılıklardır. Toplumsal cinsiyetten kaynaklanan farklılıklar ise; toplumsallaşma sürecinde erkek ve kız çocukların öğrendikleri, toplumun cinsiyetlerine uygun bulduğu duygu, roller, davranış ve tutumlar arasındaki farklılıklardır (Dökmen, 2014). Toplumsal cinsiyet farklılıkları toplumsal ve zamansal bağlamda değişebilmektedir. Erkek öğrencilerin matematiğe ve fene kız öğrencilerden daha yetenekli olduğunun düşünülmesi bu farklılıklara örnek gösterilebilir. Ancak araştırmalarda bunu teyit etmeyen kanıtlara ulaşabilmek de mümkündür. PISA 2003 ve 2012 sonuçlarında kız öğrenciler erkek öğrencilerden daha başarılı, PISA 2015’de ise erkekler kızlardan daha başarılı olmuştur. Hem PISA 2012’de hem de 2015’de kız öğrencilerin fen alanı puan ortalamaları erkek öğrencilerden yüksek çıkmıştır. 2012’de kız ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark varken, 2015’de istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır (MEB, 2013; MEB, 2016). Toplumsal cinsiyet farklılıkları doğuştan ve sabit olsalardı, araştırma sonuçlarında kızlar ve erkekler arasındaki farklılıklar değişmezdi ve eğitimle başarı puanları artmazdı (Hyde ve Lindberg, 2007). Toplumsal cinsiyet farklılığı olarak nitelendirilen özellikler bireysel farklılıklardan öte bir şey değildir. Beceri ve psiko-sosyal faktörler içeren neredeyse bütün psikolojik özelliklerde, bireysel farklılıklar muazzam derecede toplumsal cinsiyet farklılıkları olarak değerlendirilmektedir (Hyde, 2005). Farklı alanlardaki sözde ‘doğal yetenekleri’ gerekçe gösterilerek, kız ve erkek öğrenciler cinsiyete dayalı alanlara yönlendirilmektedir. Bunun sonucunda toplumsal cinsiyet farklılıkları kadın ve erkek arasındaki eşitsizliklerin odak noktasını oluşturmaktadır (Kan, 2012)

Maalesef pek çok kültür erkek ve kadın arasındaki biyolojik ayrımı, insan etkinliğinin neredeyse her alanına nüfuz eden yaygın inanışlar ve uygulamalar ağına dönüştürerek yaygınlaştırır (Atkinson, Atkinson, Smith, Bem ve Hoeksema, 1999). Bu noktada toplumsal cinsiyet farklılıkları oluşur. Toplumsal cinsiyet farklılıkları da toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını oluşturur. Franzoi (1996) toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını, “Toplumun, bir grup olarak kadınların ve bir grup olarak erkeklerin göstermelerini beklediği özelliklerdir.” şeklinde tanımlamıştır (Akt; Dökmen, 2014). Toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının bireyler tarafından içselleştirilmesiyle toplumsal cinsiyetten kaynaklanan farklılıklar cinsiyetten kaynaklanan farklılıklar olarak algılanır.

Toplumsal cinsiyeti oluşturan bir başka olgu da toplumsal cinsiyet rolleridir. Her toplum kadın ve erkeğe farklı roller ve sorumluluklar yüklemektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri, toplumun tanımladığı, kadın ve erkeğin yerine getirmesini beklediği cinsiyetle ilişkili beklentilerdir (Dökmen, 2014; Connell, 2016).

Toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıpyargılarından kaynaklanan cinsiyet ayrımları hem kadınların hem de erkeklerin yaşamını şekillendirmekte ve kadın ve erkek arasında eşitsizlik yaratmaktadır. Erkek olmak, kadın olmaya oranla toplumda daha fazla değer görmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıpyargılarından kurtulmak toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında en temel adımdır. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve erkek grubunun sosyal, ekonomik ve politik kaynaklara erişimleri ve bu kaynakların kontrolleri üzerinde eşit şansa ve olanaklara sahip olmaları ve bu haklarının yasalarla korunmasını ifade eder (WHO, 2011). Toplumsal cinsiyet eşitliği iki cinsin biyolojik olarak eşit olduğu anlamına gelmez; söz konusu olan kadın ile erkeğin insanlık onuru ve hakları açısından eşit olmasıdır (Flowers, 2010).

Toplumsal normlar, değerler ve davranışlar bireylerin toplum içerisindeki rol ve statülerini belirlemektedir. Ayrımcı olan değerlere ve normlara hoşgörü gösterilmesi, sıklıkla kadına karşı ayrımcı eylemlerinin gerçekleşmesine yol açmaktadır (Uluslararası Af Örgütü, 2004). Erkeğin her durumda haklı algılanması ve ayrımcı olan erkek davranışlarına hoşgörü gösterilmesi kadının özgürlüğünü kısıtlamıştır. Kadınlar sınırları çizilmiş alanlarda kendilerini var etmeye çalışırken, erkekler bu sınırların dışında kamusal alanda kendilerini var etmişlerdir. Zamanla sınırlandırılmış alan olan ev, kadınlara ait özel bir alan olmuştur. Kadınlar kamusal alanın dışına itilmiş ve bu alanda kendilerini ifade edebilmelerinin önüne geçilmiştir.

Kamu ve özel alan ayrımı aile içindeki egemenlik ilişkilerinin de belirleyicisi olarak değerlendirilebilmektedir. Bu egemenlik ilişkisinde erkek üstün olup, kendi istekleri doğrultusunda yaşamını sürdürebilir. Buna karşın kadının isteklerini gerçekleştirme düzeyi erkeğin izin verdiği ölçüde kalmaktadır (Altınova ve Duyan, 2013).

Kadınların özgürleşebilme, kendilerini ifade edebilme ve kendilerini gerçekleştirebilmelerinde eğitim kurumları önemli bir etkiye sahiptir. Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği; eğitim süreci

içerisinde fırsatlara, kaynaklara ve hizmetlere erişimde kız ve erkek çocukların cinsiyete dayalı herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmaması, eşit fırsatlardan yararlanmaları ve eşit muamele görmeleri anlamına gelmektedir (UNESCO, 2009). Bununla birlikte eğitim kurumlarında toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın yaşandığı yurt içinde ve yurt dışında yapılan çeşitli araştırmalarla (UNESCO, 2000; Duffy, Warren ve Walsh, 2001; UNESCO, 2002; Rutledge, 2005; Yogeve, 2006; Esen, 2007; Smeal 2007; Tang, 2008, UNESCO, 2009; ve Eğitim Reformu Girişimi [ERG], 2015; Acar-Erdol ve Gözütok, 2017) saptanmıştır. Eğitimde yaşanan cinsiyet ayrımcılığının, lise öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliği hakkındaki görüşlerini etkileyip etkilemediğini görebilmek için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracına ihtiyaç duyulmuştur. Toplumsal cinsiyet konusunda yapılan ölçekler incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Altınova ve Duyan (2013) tarafından, toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl algılandığını ölçmek amacıyla yetişkinlere yönelik "Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği" geliştirilmiştir.
- Sandra Bem tarafından geliştirilip, geçerlik ve güvenilirlik çalışması Dökmen (1991) tarafından yapılan Bem Cinsiyet Rolü Envanteri; bireylerin kadınsı ve erkeksi kişilik özelliklerini sıfatlar yoluyla ölçmektedir ve bireylerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik görüşleri hakkında yeterli bilgi vermemektedir.
- Zeyneloğlu ve Terzioğlu'nun (2011) geliştirdiği "Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği" üniversite öğrencilerine yönelik hazırlanmış olup, ağırlıklı olarak evlilikte cinsiyet rollerine odaklanmıştır.
- Glick ve Fiske tarafından geliştirilen, Sakallı-Uğurlu (2002) tarafından Türkçeye uyarlanan, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, kadınlara yönelik cinsiyetçiliği ölçmektedir. Bu ölçeğin Türkçeye uyarlanması üniversite öğrencileri ile yapılmıştır.

Yukarıdaki sonuçlar değerlendirildiğinde, Türk toplumunun kültürel özelliklerini dikkate alarak, lise öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik görüşlerini almak için, geçerli ve güvenilir yeni bir ölçeğin geliştirilmesinin uygun olacağı düşünülmüştür. Yetişkinliğe geçiş sürecinde bulunan lise öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi; toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik algının tespit edilmesi, bu konu ile ilgili yaşanan sorunların nedenlerinin belirlenmesi, gelecekte yaşanabilecek sorunlara yönelik önleyici çalışmalar yapılmasına temel oluşturması açısından önemli olacaktır.

Amaç

Bu çalışmada, lise öğrencilerine uygulanmak üzere hazırlanan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeğinin (TCEÖ) teknik özelliklerinin (geçerlik ve güvenilirlik) belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşılabilmesi için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Toplumsal cinsiyet eşitliği ölçeğinin (TCEÖ) açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonuçları nedir?
2. Toplumsal cinsiyet eşitliği ölçeğinin (TCEÖ) güvenilirlik testi sonuçları nedir?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Araştırma betimsel türde bir çalışmadır. Araştırma kapsamında, lise öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliği (TCEÖ) hakkındaki görüşlerini belirleyecek bir ölçek geliştirilerek deneme uygulaması yapılması ve ölçeğin teknik özelliklerinin (geçerlik ve güvenilirlik) betimlenmesi esas alınmıştır.

Araştırma Grupları

Bu çalışmada iki farklı grupla çalışma yapılmıştır. Bunlar:

Ölçek Geliştirme Grubu I (Açıklayıcı Faktör Analizi ve Güvenirlik Hesaplama Grubu):

Araştırmada lise öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliği hakkındaki görüşlerini belirleyebilmek için geliştirilen TCEÖ'nün teknik özelliklerinden yapı geçerliği ve güvenilirliğini belirlemek amacıyla veri toplanan gruptur. Bu grup Ankara ilindeki öğrenci sayısı bakımından

kalabalık ve merkezi bir lisede öğrenim gören Anadolu Lisesi öğrencilerinden oluşturulan bir gruptur. Bu grupta toplam 396 öğrenci yer almıştır. Grup oluşturulurken öğrencilerin lise 9, 10, 11 ve 12. sınıfta yer almalarına, öğrencilerin ailelerinin Türkiye'nin çeşitli coğrafi bölgelerinde yer alan illerden olmasına, kültürel faaliyetlere katılım (sinema, tiyatroya gitme, gazete, kitap okuma) bakımından heterojen olmasına, cinsiyet bakımından grup dağılımının dengeli olmasına dikkat edilmiştir.

Ölçek Geliştirme Grubu II (Doğrulayıcı Faktör Analizi Grubu):

Geliştirilen TCEÖ'nün belirlenen yapısının (açıklayıcı faktör analizi sonucunda) doğrulanıp doğrulanmadığının belirlenmesi için oluşturulan gruptur. Ankara ilindeki öğrenci sayısı bakımından kalabalık ve merkezi bir lisesinde öğrenim gören Anadolu Lisesi öğrencilerinden oluşturulan bir gruptur. Bu grupta toplam 265 öğrenci yer almıştır. Grup oluşturulurken öğrencilerin lise 9, 10, 11 ve 12. sınıfta yer almalarına, öğrencilerin ailelerinin Türkiye'nin çeşitli coğrafi bölgelerinde yer alan illerden olmasına, kültürel faaliyetlere katılım (sinema, tiyatroya gitme, gazete, kitap okuma) bakımından heterojen olmasına, cinsiyet bakımından grup dağılımının dengeli olmasına dikkat edilmiştir.

Bu iki grup oluşturulurken evren belirlenip bu evrenden olasılığı bilinen örnekleme yöntemleriyle (tesadüfi, tabakalı, oranlı vb.) örneklem alma yoluna gidilmemiştir. Bunun yerine araştırmacıların hızlı veri toplayacağı, teste katılımın gönüllük esasıyla olacağı gruplar tercih edilmiştir. Bu yönüyle kullanılan örneklem amaçlı örneklem sınıfında yer almaktadır.

Ölçek Geliştirme Süreci

Alanyazında ölçek geliştirmenin belirli aşamaları izlemesi gerektiği belirtilmiştir. Bu çalışmada ölçek geliştirme süreci konusunda alanyazındaki sıralamaya uyulmuştur (Seçer, 2015; DeVellis, 2014; Şeker ve Gençdoğan, 2014; Cohen ve Swerdlik, 2013; Crocker ve Algina, 1986). Bu aşamalar sırasıyla şöyledir:

1. Ölçeğin amacını belirleme, kimlere, neden uygulanacağını saptama

Acar-Erdol ve Gözütok (2017) tarafından yapılan "Ortaöğretim Öğrencileri İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Öğretim Programı İhtiyaç Analizi: (Bir Anadolu Lisesi Örneği)" başlıklı araştırma kapsamında yapılan odak grup görüşmeleri, katılımlı gözlem ve doküman analizi sonucunda, ortaöğretim öğrencilerinin; kadın erkek arasında eşitsizlik yaratan toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını ve geleneksel cinsiyet rollerini benimsedikleri, eşcinsel bireyleri itici buldukları, şiddeti bir sorun çözme yöntemi olarak kabul ettikleri, bazı durumlarda şiddet uygulayabileceklerini belirttikleri, kadının ikincil konumunu dinin gereği olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Nitel yöntemin kullanıldığı araştırmada sınırlı sayıda ortaöğretim öğrencisinin görüşü alınmıştır. Genel anlamda ortaöğretim öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki eğilimlerini görebilmek amacıyla bu konuda bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır.

2. Ölçeğin kapsamına ve içeriğine karar verme

Acar-Erdol ve Gözütok (2017)'un yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre; öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet kalıpyargıları, kadının çalışma yaşamına ve karar alma mekanizmalarına katılımı ve kadına yönelik şiddet konularında farkındalık ve duyarlık kazanmaya ihtiyaçları olduğu ortaya çıkmıştır. Ölçeğin kapsamı ve içeriğinin bu konu başlıkları ile sınırlandırılmasına karar verilmiştir.

3. Belirlenen kapsam ve içerik doğrultusunda madde yazma

Yukarıda belirtilen konularda, öğrencilerin söylemlerinden ve bulgulardan hareketle 45 madde yazılmıştır. Maddeler Likert tipi "kesinlikle katılmıyorum" seçeneğinden "kesinlikle katılıyorum" seçeneğine beş dereceli olacak şekilde yapılandırılmıştır.

4. Madde kontrolü ve ölçek formu oluşturma

Hazırlanan maddeler alan uzmanı, Türkçe dil uzmanı kişilerin denetiminden geçirilmiştir. Anlatımı açık ve anlaşılır olduğu düşünülen 45 madde ölçek formu şekline getirilmiştir.

5. Maddelerin puanlama yöntemi ve verilerin analiz yöntemini belirleme

Maddeler analize alınabilmesi için "kesinlikle katılmıyorum" seçeneği bir puan, "kesinlikle katılıyorum" seçeneği beş puan olacak şekilde derecelendirilerek sayısal hale getirilmiştir. Veriler üzerinden yapı geçerliği kanıtı elde edebilmek için açıklayıcı faktör analizi, yapının doğrulanıp

doğrulanmadığını belirleyebilmek için doğrulayıcı faktör analizi ve iç tutarlık kanıtı sağlamaya yönelik Cronbach Alpha güvenilirlik analizi yapılmıştır.

6. Ölçeğin, ölçek geliştirme grubunda uygulanma

Deneme uygulaması için hazırlanmış ölçek 396 lise öğrencisinden oluşan açıklayıcı faktör analizi grubunda uygulanmıştır. Uygulama sonucunda faktör analizi yapılmış ve 13 maddeden oluşan nihai ölçek formu elde edilmiştir. İki faktörlü 13 maddelik bu ölçeğin yapısının doğrulanıp doğrulanmadığı ise 265 lise öğrencisinden oluşan doğrulayıcı faktör analizi grubu uygulamasından elde edilen verilerle kanıtlanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada geliştirilen ve veri toplama amacıyla kullanılan veri toplama aracının adı “**Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeğidir (TCEÖ)**”. Ölçek alanyazın okunarak, ihtiyaç analizi çalışmasındaki verilere dayanılarak ve alanda çalışan üç uzmanın görüşleri doğrultusunda hazırlanmıştır. Deneme uygulaması öncesi ölçekte 45 madde yer almıştır. Bu maddeler 5 dereceli (kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kısmen katılıyorum, katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum) likert tipi yapıda form haline getirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda (bulgular bölümünde ayrıntıları verilmiştir) 32 madde ölçekten çıkarılmıştır. Ölçeğin son halinde 13 madde kalmıştır. Bu 13 madde iki alt boyutta yer almıştır. Ölçekte kalan maddeler, oluşturduğu alt boyutlar ve özellikleri tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1. TCEÖ, Alt Boyutları, Maddeleri Ve Özellikleri

	Alt Boyutlar	
	Erkeği Üstün Gören Anlayış (EÜGA)	Kadını Erkeğe Bağımlı Kılan Anlayış (KEBKA)
Maddeler	1, 6, 7, 9, 10, 11, 12 ve 13	2, 3, 4, 5 ve 8
Tersten Puanlanan Madde	Yok	Yok
Ölçtüğü Özellik	Bu alt boyuttan yüksek puan almak erkeğin kadından üstünlüğü, erkek egemenliğinin kabulü anlamına gelmektedir.	Bu alt boyuttan yüksek puan almak aile içi ilişkide kadının erkeğe bağımlılığı, kadının kocasından izin alarak hareket etmesi gerektiğiyle ilgili görüş anlamına gelmektedir.
Alınabilecek en yüksek puan	40	25
Alınabilecek en düşük puan	8	5

Verilerin Analizi

Araştırmada temel amaç toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bir ölçek geliştirmektir. Ölçek geliştirme aşamalarına uygun olarak ölçeğin yapısının istatistiksel analizlerle ortaya konulması ve güvenilirlik değerlerinin hesaplanması gerekmektedir. Bu nedenle IBM-SPSS 22 ve AMOS 22 programlarına aktarılan verilerin yapı geçerliği kanıtı aramak amacıyla faktör analizine tabii tutulması için öncelikle Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) test, Bartlett Sphericity testleri yapılmıştır. Bu testler veri dosyasına faktör analizi uygulanmasının uygunluğu hakkında bilgi vermektedir. Bartlett Sphericity test aracılığıyla küresellik test edilmekte ve çok değişkenli normal dağılım hakkında fikir edinilebilmektedir. Analizde varimax eksen döndürmesi (rotation) uygulanmıştır. Döndürme yöntemleri ile faktörlerin daha net bir hal alması sağlanmaktadır. Açıklayıcı faktör analizinden elde edilen yapının doğrulanıp doğrulanmadığının belirlenmesi için doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Bu analiz sırasında alanyazının kabul ettiği uyum indeksi değerlerinin elde edilip edilemediği sınıanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği hakkında da bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Güvenirlik belirlemenin birçok yöntemi bulunmaktadır. Bu yöntemler içinde iç tutarlılık anlamında güvenilirlikle ilgili bilgi veren Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı yöntemi uygulanmıştır. Ek olarak tüm maddelerin ölçeğe katkısı hakkında bilgi sahibi olmak amacıyla madde toplam korelasyonları da incelenmiştir (Büyüköztürk, 2013; Özdamar, 2013).

BULGULAR

TCEÖ'nün Ölçme ve Değerlendirmedeki Teknik Özellikleri (Geçerlik ve Güvenirlik)

Çok sayıda maddeden oluşan bir ölçeğin belli boyutlar altında açıklanmasını sağlayan açıklayıcı faktör analizi ölçeğin yapısını açıklamak amacıyla uygulanmıştır. Bu analizle veri dosyasının faktör analizine uygun olup olmadığını değerlendiren “Kaiser–Meyer–Olkin (KMO) ve Bartlett Sphericity test” yapılmış, maddelerin hangi boyutlar altında toplandığını gösteren “Varimax Rotasyon Yöntemi” uygulanmış, oluşan alt boyutlarla ilgilenilen özelliğin (toplumsal cinsiyet eşitliği hakkındaki görüş) varyansının ne kadarının açıklandığı tespit edilmiştir (Büyüköztürk, 2013; Özdamar, 2013).

Faktör analizi öncesinde madde toplam korelasyonları incelenmiştir. Madde toplam korelasyonları 0,300'ün altında olan ve ölçeğe çok az katkı sağlayan 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 13, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 30, 31, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40 ve 42. maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Bu maddelerin hepsi bir anda ölçekten çıkarılmamıştır. Madde toplam korelasyonları incelendiğinde ilk öncelik 0,300'ün altında olan maddeler olmuştur. Ancak bu maddeler çıkarıldığında diğer maddelerin de madde toplam korelasyonu değerleri itibarıyla ölçeğin tamamına verdiği katkı 0,300'ün altına düşebilmiştir. Böylelikle kademeli olarak katkısı az olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır.

Ölçekten madde çıkarılmasının ölçeğin kapsam geçerliğini düşürebileceği düşüncesi ile araştırmacılar deneme uygulaması öncesi ölçekte yer vermek istedikleri ifadeleri en az üç alternatifli olarak hazırlamışlardır. Bu yolla maddeler atıldıktan sonra ölçeğin kapsam geçerliğinin düşmesinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

7 ve 29. maddeler ise bir boyut oluşturmuştur. Her boyutun en az üç maddeden oluşması gerektiği için bir boyut oluşturan bu iki madde ölçekten çıkarılmıştır (Özdamar, 2013). Bu yolla 32 madde ölçekten çıkarılmıştır. Kalan 13 maddeye ilişkin istatistikî bilgiler tablo 2'de özetlenmiştir.

Tablo 2. Açıklayıcı Faktör Analizi ve Güvenirlik Analizi Sonuçları

Madde No	Yer Aldığı Faktör	Madde-Toplam Korelasyonu	Döndürme Sonucu Faktörlerdeki Madde Yük Değerleri	
			Faktör I	Faktör II
M11	Faktör 1	0,463	0,452	
M27	Faktör 1	0,654	0,709	
M28	Faktör 1	0,710	0,652	
M33	Faktör 1	0,673	0,667	
M41	Faktör 1	0,632	0,582	
M43	Faktör 1	0,691	0,758	
M44	Faktör 1	0,672	0,848	
M45	Faktör 1	0,628	0,801	
M12	Faktör 2	0,400		0,535
M14	Faktör 2	0,479		0,619
M16	Faktör 2	0,620		0,734
M22	Faktör 2	0,333		0,632
M32	Faktör 2	0,623		0,542

KMO = 0,922

Bartlett Sphericity (X^2) = 2072,965; sd=78, p<0.01

Birinci Faktörün Açıkladığı Varyans = %32,780

İkinci Faktörün Açıkladığı Varyans = %20,051

İki Faktörün Birlikte Açıkladığı Varyans = %52,831

Cronbach Alpha = 0,889

TCEÖ'nün yapı geçerliği temel bileşenler analizi kullanılarak belirlenmiştir. Temel bileşenler analizinde veri dosyasının faktör analizine alınması için uygun olup olmadığını belirleyen Kaiser–Meyer–Olkin (KMO) testi, yine aynı konuda bilgi veren Bartlett Sphericity test yapılmaktadır. Tablo 2'de görüldüğü gibi KMO değeri 0,992 olarak belirlenmiştir. Bu değer en az 0,50'nin üzerinde olması veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Bartlett testi sonucu $X^2=2072,965$; sd=78 (p<0.01) olarak bulunmuştur. Bartlett testi sonucunda elde edilen anlamlılık değerinin anlamlı çıkması, faktör analizinin yapılabileceğini göstermektedir. Açıklayıcı faktör analizi

sonucunda ölçekte kalan maddelerin madde toplam korelasyonlarının 0,333 ile 0,710 arasında olduğu görülmektedir. Açıklanan varyans ise %53'tür. Bu değer sosyal bilimlerde ölçek geliştirme çalışmalarında kabul edilir düzeyde bir değerdir. Açıklayıcı faktör analizinde, ölçekte alt boyutlar olup olmadığı, alt boyutlar var ise hangi maddelerin hangi alt boyutlar altında toplandığına karar verebilmek için veri setine "Varimax" eksen döndürme yöntemi uygulanmıştır (Büyüköztürk, 2013; Özdamar, 2013). Uygulanan "Varimax" eksen döndürmesi sonucunda ölçekte iki faktör (boyut) olduğu belirlenmiştir. Bunlar:

- Madde 11, 27, 28, 33, 41, 43, 44 ve 45'in bir alt boyut oluşturduğu (birinci alt boyut) belirlenmiştir. Bu maddelerin bulunduğu birinci boyut soruları incelenmiştir. Bu boyuttaki maddelerin, erkeğin kadından üstünlüğü, erkek egemenliğinin kabulü ile ilgili olduğu saptanmıştır. Bu bölüm maddeleri 1, 6, 7, 9,10, 11, 12 ve 13 numaralı maddeler olarak yeniden numaralandırılmış ve boyut "Erkeği Üstün Gören Anlayış (EÜGA)" olarak adlandırılmıştır.
- Madde 12, 14, 16, 22 ve 32'nin bir alt boyut oluşturduğu (ikinci alt boyut) belirlenmiştir. Bu boyuttaki maddelerin, aile içi ilişkide kadının erkeğe bağımlılığı, kadının kocasından izin alarak hareket etmesi gerektiğiyle ilgili olduğu saptanmıştır. Bu bölüm maddeleri 2, 3, 4, 5 ve 8 numaralı maddeler olarak yeniden numaralandırılmış ve boyut "Kadını Erkeğe Bağımlı Kılan Anlayış (KEBKA)" olarak adlandırılmıştır.

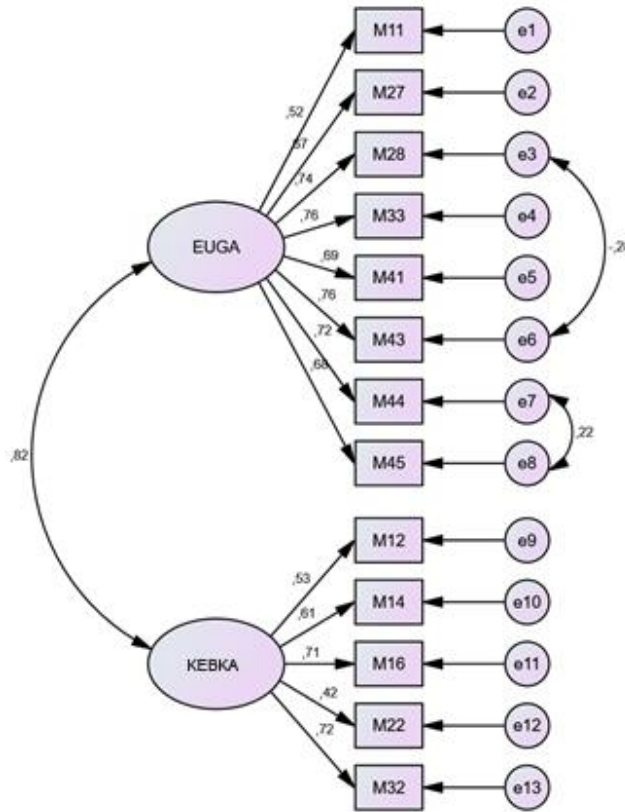
Oluşan iki alt boyutun ayrı ayrı güvenilirlik düzeyleri incelenmiş ve boyutların toplanabilir olup olmadığı test edilmiştir. Ölçeklerde elde edilen boyutlarda yer alan maddelerin birbiriyle toplanabilir özellik göstermesi gerekmektedir. Analiz sonuçları tablo 3'te özetlenmiştir.

Tablo 3. TCEÖ Alt Boyutuna Ait Cronbach Alpha ve Toplanabilirlik Test Sonuçları

Alt Boyut	Cronbach Alpha	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	sd	p
EÜGA	0,882	Nonadditivity	0,154	0,154	0,183	1	0,669
KEBKA	0,701	Nonadditivity	0,040	0,040	0,032	1	0,857

Tablo 3 incelendiğinde, ilk alt boyutun Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısının 0,882, ikinci boyutun ise 0,701 olduğu belirlenmiştir. Ölçekler için 0,70 üstü güvenilirlik katsayısı değerleri yüksek güvenilirlik olarak kabul edilmektedir (Özdamar, 2013). Bu alt ölçekler yüksek güvenilirlik düzeyine sahiptir. Ayrıca bu iki alt ölçek, puanlama açısından Likert tipi toplanabilir bir alt ölçektir (Tukey Nonadditivity $p > .05$).

TCEÖ'nün açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre belirlenen yapısının doğrulanıp doğrulanmadığının belirlenmesi amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analiz sonucu belirlenen model şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. TCEÖ doğrulayıcı faktör analizi modeli (standartlaştırılmış değerler).

Kısaltmalar: **EUGA:** erkeği üstün gören anlayış, **KEBKA:** kadını erkeğe bağımlı kılan anlayış

Şekil 1 incelendiğinde, doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonucunda belirlenen ki-kare ve serbestlik derecesi değerlerinin $\chi^2 = 97,01$, ($sd=53$, $p<.01$) olduğu ve $\chi^2 /sd=1,83$ oranının elde edildiği görülmektedir. Seçilen örneklemden elde edilen bu oranın 3'ün altında çıkması mükemmel uyuma işaret etmektedir (Jöreskog ve Sörbom, 1993; Sümer, 2000; Kline, 2005). Bu araştırmada DFA sonucunda belirlenen model ile veri arasındaki uyumun mükemmel uyuma karşılık geldiği söylenebilir. Diğer belirlenen uyum değerleri tablo 4'te özetlenmiştir.

Tablo 4. DFA Sonucunda Belirlenen Uyum Değerleri

χ^2	sd	χ^2/sd	RMSEA	AGFI	SRMR	RMR	NNFI	CFI	NFI	IFI
97,01	53	1,83	0,056	0,92	0,040	0,062	0,98	0,99	0,97	0,99

DFA'da en yaygın kullanılan uyum indekslerinden birisinin RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) olduğu söylenebilir. DFA analizinde RMSEA indeksinin 0,05 ve daha küçük bir değer olması model-veri uyumunun bir göstergesidir; ancak bu değer 0,08'e kadar da kabul edilebileceği belirtilmektedir. DFA'da AGFI (Adjusted Goodness of Fit Index) değerinin 0,80'den yüksek, RMR (Root Mean Square Residual) değerinin "0,10"dan ve SRMR (Standardized RMR) değerinin "0,08"den daha düşük olması modelin gerçek verilerle uyumu için kabul edilebilir olduğu söylenebilir. DFA'da NNFI (Non Normed Fit Index), CFI (Comparative Fit Index), NFI (Normed Fit Index) ve IFI (Incremental Fit Index) değerlerinin 0,95 ve üzerinde olması model veri uyumunun "mükemmel uyuma" karşılık geldiğinin göstergesidir (Vieira, 2011; Çokluk, Güçlü ve Büyüköztürk, 2008; Şimşek, 2007; Sümer, 2000; Hu & Bentler, 1999; Browne ve Cudeck, 1993; Bentler, 1990; Marsh, Balla ve McDonald, 1988; Anderson ve Gerbing, 1984).

DFA'nın temel amacı önceden tanımlanan bir modelinin, elde edilen veriler ile uyum düzeyini belirlemektir (Sümbüloğlu ve Akdağ, 2009). Bu bağlamda doğrulayıcı faktör analizi sonucunda belirlenen uyum indekslerine göre TCEÖ'nün iki boyutlu yapısının doğrulandığı söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada lise öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik görüşlerini belirlemeyi hedefleyen bir ölçme aracı geliştirilmesi hedeflenmiştir. Geliştirilen ölçekte madde toplam korelasyonları düşük olan 30 madde ve tek başına faktör oluşturan 2 madde ölçekten çıkarılmıştır. Böylelikle ölçekten toplam 32 madde çıkarılmıştır. Ölçekten çıkarılan maddeler ölçeğin kapsam geçerliğini etkilememiştir. Araştırmacılar ölçekten deneme uygulaması sonunda madde çıkarılabileceğini hesaba katmışlardır. Bu nedenle ölçekte yer vermeyi düşündükleri ifadeleri üç alternatifli olarak oluşturmuş ve ölçeği deneme uygulamasına almışlardır. Ölçekte kalan 13 maddenin ise geçerli ve güvenilir bir yapıyla iki alt boyut (faktör) oluşturduğu belirlenmiştir. Oluşan alt boyutlar yeniden numaralanmış ve adlandırılmıştır.

İlk boyut "**Erkeği Üstün Gören Anlayış (EÜGA)**" olarak adlandırılmıştır. Bu boyut 1, 6, 7, 9,10, 11, 12 ve 13 numaralı maddelerden oluşmaktadır. İkinci boyut "**Kadını Erkeğe Bağımlı Kılan Anlayış (KEBKA)**" olarak adlandırılmıştır. Bu boyut 2, 3, 4, 5 ve 8 numaralı maddelerden oluşmaktadır.

Ölçekte yer verilen tüm maddeler toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili olarak bir program geliştirme çalışması kapsamında nitel araştırma türünde yapılan ihtiyaç analizi çalışması sonucunda oluşturulmuştur. Ölçekteki ifadeler ihtiyaç analizi kapsamında katılımcıların söylemlerinden elde edilmiştir. Katılımcı söylemlerinden yola çıkarak ölçek formu içinde yer verilen yaklaşık 30 madde çok düşük madde toplam korelasyonu (0,30) göstermiştir. Bu durumda bu maddelerin toplumsal cinsiyet eşitliği özelliğini açıklamaya yönelik katkısının çok az olduğu söylenebilir.

Ölçek geliştirme çalışmaları, zaman, maliyet, emek gerektiren çalışmalardır. Bu nedenle çoğu zaman sayıca sınırlı olan gruplarla çalışma yapılmaktadır. Dolayısıyla geçerlik ve güvenilirlik analizleri de bu gruplar üzerinden yapılmaktadır. Ölçeğin farklı gruplarda kullanılması ve geçerlik-güvenirlik çalışmalarının yinelenmesi önerilir. Bu yolla ölçeğin geçerlik-güvenirlik kanıtları artacaktır.

Toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili olarak geliştirilen bu ölçeğin yine toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik geliştirilmiş diğer ölçeklerle bir arada kullanılarak sonuçlarının değerlendirilmesi önerilir. Bu yolla ölçeğin alanda kullanılabilirliğiyle ilgili daha çok kanıt elde edilmiş olacaktır. Toplumsal cinsiyet eşitliği ölçeğinin konuyla ilgili yapılan araştırmalarda özellikle de ön test ve sontest türünde veri toplanan araştırmalarda kullanılması ölçekle ilgili daha çok bilgi elde edilmesini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar-Erdol, T. ve Gözütok, F.D. (2017). Ortaöğretim Öğrencileri İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Öğretim Programı İhtiyaç Analizi: (Bir Anadolu Lisesi Örneği). *Eğitim ve Bilim*, 42(190), 1-27, DOI: <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2017.6429>
- Altınova, H.H. ve Duyan, V. (2013). Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24 (2), 9-22.
- Anderson, J.C. ve Gerbing, D.W. (1984). The effect of sampling error on convergence, improper solutions, and goodness of fit indices for maximum likelihood confirmatory factor analysis *Psychometrika*, 49, 155-73
- Atkinson, R.L., Atkinson, R.C., Smith, E.E., Bem, D.J ve Hoeksema, S.N. (1999). *Psikolojiye Giriş* (Y.Alogan, Çev.). Ankara: Arkadaş Yayınları (1996).
- Bentler P.M. (1990). Comparative fit indexes in structural models. *Psychol Bull*, (107)2, 238-246
- Browne M.W. ve Cudeck R. (1989). Single sample cross-validation indexes for covariance structures. *Multivariate Behavioral Research*, (4)24, 445-55
- Büyüköztürk, Ş. (2013). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Cohen, R.J. ve Swerdlik, M.E. (2013). *Psikolojik test ve değerlendirme, testler ve ölçmeye giriş* (Psychological testing and assessment, an introduction of test and measurement) (Çev.Ed. Ezel Tavşancıl). Ankara: Nobel Yayıncılık
- Crocker, L. ve Algina, J. (1986). *Introduction to classical and modern test theory*. CBS Collage Publishers Canpany. USA
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik*. Ankara: Pegem Akademi
- Connell, R. W. (2016). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar* (C. Soydemir, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- DeVellis, R.F. (2014). *Ölçek geliştirme, kuram ve uygulamalar* (Çev.Ed. Tarık Totan). Ankara: Nobel Yayıncılık
- Dökmen, Z. (1991). BEM Cinsiyet Rolü Envanterinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 31 (2), 495-509.

- Dökmen, Z. (2014). *Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Duffy, J., Warren, K. ve Walsh, M. (2001). Classroom Interaction: Gender of teacher, gender of student and classroom subject. *Sex Roles*, 45 (9-10), 579-593. [Online]: http://downloadv2.springer.com/static/pdf/48/art%253A10.1023%252FA%253A1014892408105.pdf?token2=exp=1429522705~acl=%2Fstatic%2Fpdf%2F48%2Fart%25253A10.1023%25252FA%25253A1014892408105.pdf*~hmac=47971057cebb01d41f0809a072249c863f711b78c9c1f535dad2ca06c419426 adresinden 20 Nisan 2015 tarihinde indirilmiştir.
- ERG. (2015). Meslek Liselerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Ümraniye ve Şişli Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri Örneği. [Online]: http://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/CEV_ERG_RAPORU_WEB.PDF adresinden 30 Nisan 2015 tarihinde indirilmiştir.
- Esen, Y. (2007). Sexism in School Textbooks Prepared under Education Reform in Turkey. *Journal of Critical Education Political Studies*, 5 (2), 466-493.
- Flowers, N. (2010). Pusulacık, Çocuklar İçin İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu. [Online]: <http://www.halkevleri.org.tr/sites/default/files/indir/02-07-2013-pusulacik-cocuklaricininsanhaklariegitimikilavuzu.pdf> adresinden 15 Temmuz 2015 tarihinde indirilmiştir.
- Hu L.T. ve Bentler P.M. (1999). Cut off criteria for fit indexes in covariance structure analysis: conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, (6)1, 1-55
- Hyde, J. S. (2005). The gender similarities hypothesis. *American psychologist*, 60(6), 581-592. <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.60.6.581>
- Hyde, J.S. ve Lindberg, S.M. (2007). Facts and assumptions about the nature of gender differences and the implications for gender equity S.S. Klein (Ed.). *Handbook for achieving gender equity through education* (s. 19-32). Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Jöreskog, K.G. ve Sörbom, D. (1993). *Lisrel 8: structural equation modeling with the simplis command language*. Hillsdale: Erlbaum Associates Publishers
- Kan, D. (2012). Yeni medya aracı bilgisayar oyunlarında toplumsal cinsiyetin inşası. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 2(4), s.52-60.
- Kline, R.B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*. NewYork: The Guilford Press
- Küçük, N. (2003). John Stuart Mill'de Kadın Sorunu. [Online]: <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iukad/article/view/1023000395/1023000354> adresinden 30 Eylül 2014 tarihinde indirilmiştir.
- Marsh, H.W., Balla, J.R. ve McDonald, R.P. (1988). Goodness-of-fit indices in confirmatory factor analysis: the effect of sample size. *Psychological Bulletin*, (103)3, 391-410
- MEB. (2013). PISA 2012 Ulusal Ön Raporu. [Online]: <http://pisa.meb.gov.tr/wp-content/uploads/2013/12/pisa2012-ulusal-on-raporu.pdf> adresinden 23 Nisan 2017 tarihinde indirilmiştir.
- MEB. (2016). PISA 2015 Ulusal Raporu. [Online]: http://pisa.meb.gov.tr/wp-content/uploads/2016/12/PISA2015_Ulusal_Rapor1.pdf adresinden 23 Nisan 2017 tarihinde indirilmiştir.
- Özdamar, K. (2013). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi* (9. Baskı). Eskişehir: Nisan Kitabevi, 1. Cilt
- Rutledge, S.A. (2005). A Case Study Of The Perceptions Of Educators And Representation Of Gender In The Curriculum Of A Rural School District (Doctoral Thesis). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI Number: 3193347)
- Sakallı-Uğurlu, N. (2002). Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği: Geçelik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*. 17(49), 47-58.
- Seçer, İ. (2015). *Psikolojik Test Geliştirme Ve Uyarılama Süreç, SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Smeal, E. (2007). Foreword: Handbook For Achieving Gender Equity Through Education. S.S. Klein (Ed.). *Handbook For Achieving Gender Equity Through Education* (s.xxiii-xxiv). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Sümbüloğlu K. ve Akdağ B. (2009). *İleri biyoistatistiksel yöntemler*. (Birinci Baskı). Ankara: Hatipoğlu
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*,(3)6, 49-73
- Şeker, H. ve Gençdoğan, B. (2014). *Psikolojide ve eğitimde ölçme aracı geliştirme*. Ankara: Nobel Yayıncılık
- Şimşek, Ö.F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş: Temel ilkeler ve LISREL uygulamaları*. İstanbul: Ekinoks Yayınları
- Tang, K.(2008). Gender Equity And Cambodian High School Students In A Large Urban School District: Perspectives From Administrators, Teachers, And Students (Doctoral Thesis). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI Number: 3324985)

- Uluslararası Af Örgütü. (2004). *Hakları Gerçeğe Dönüştürmek*. Ankara: Uluslararası Af Örgütü Yayınları.
- UNESCO (2000). Gender sensitivity, module 5. France: UNESCO, [Online]: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001304/130428e.pdf> adresinden 26 Şubat 2014 tarihinde indirilmiştir.
- UNESCO. (2002). Gender Sensitivity, A Training Manual. [Online]: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001376/137604eo.pdf> adresinden 07 Temmuz 2015 tarihinde indirilmiştir.
- UNESCO. (2009). Promoting Gender Equality İn Education. [Online]: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001864/186495E.pdf> adresinden 29 Haziran 2016 tarihinde indirilmiştir.
- Vieira A.L. (2011). *Preparation of the analysis. Interactive LISREL in practice*. (First Edition). London: Springer
- WHO. (2011). Gender Mainstreaming for Health Managers: A Practical Approach. [Online]: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/44516/1/9789241501071_eng.pdf adresinden 20 Nisan 2017 tarihinde indirilmiştir.
- WHO. [Online]: <http://www.who.int/gender-equity-rights/understanding/gender-definition/en/> adresinden 20 Mayıs 2016 tarihinde indirilmiştir.
- Yogev, Ş.P.(2006). Ergenlerde *Toplumsal Cinsiyetin Kazanılması: Aile, Okul ve Arkadaş Etkisi* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Zeyneloğlu, S. ve Terzioğlu, F. (2011). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özellikleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 40, 409-420.

EK-1:**TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ ÖLÇEĞİ**

Değerli genç,

Bu ölçek, erkek ve kadının toplumdaki konumu hakkındaki siz gençlerin görüşlerini belirlemek için hazırlanmıştır. Sizden beklenen, ölçekteki her bir ifadeyi (maddeyi) okumanız ve ifadeye (maddeye) katılma düzeyinizi “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kısmen Katılıyorum”, “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneklerinden size uygun olanını çarpı işaretiyle (X) belirtmenizdir. Elde edilen veriler yalnızca bilimsel bir araştırmada kullanılacaktır. Gerçek görüşlerinizi belirleyebilmemiz araştırmanın güvenilirliği bakımından önemlidir. Bu nedenle ölçeğe adınızı yazmayınız.

Sıra	İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kısmen Katılıyorum (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
1	Erkek kadına göre olaylara daha mantıklı yaklaşır.					
2	Kadının erkekten çok para kazanması kadın erkek arasındaki ilişkiyi bozar.					
3	Kadın görüşeceği kişiler için kocasının onayını almalıdır.					
4	Ailenin parasal harcamaları erkeğin kontrolünde olmalıdır.					
5	Evle ilgili dışarıda yapılması gereken işler (fatura yatırma gibi) erkeğin sorumluluğudur.					
6	Erkek zeki olduğu için kadından daha başarılı olur.					
7	İş yaşamında erkeğe öncelik verilmelidir.					
8	Ev işleri (ütü, bulaşık, evin toplanması, temizliği, çocuk bakımı gibi) kadının sorumluluğudur.					
9	Siyaset “erkeksi” bir alandır.					
10	Kadının özgürlüğü her zaman erkeğin denetiminde olmalıdır.					
11	İş yaşamında üst düzey görevler erkeğe göredir.					
12	Erkek kadından her zaman bir adım öndedir.					
13	Erkek matematik ve fen alanındaki mesleklerde kadından daha başarılıdır.					